

PROGRAM FÖR FRIVILLIGT SKYDD AV LIVSMILJÖER

Dnr: ÅLR 2023/3078

Datum: 29.8.2023

PB 1060, AX-22111 Mariehamn

registrator@regeringen.ax

+358 18 25000

www.regeringen.ax

Bakgrund och ändamål:

Den grundläggande målsättningen med programmet är att uppnå en större andel skyddad natur på Åland. I dagsläget finns endast intrångsersättning eller försäljning som alternativ för markägare och detta utgår från att det finns lagskyddade biotoper eller arter i området.

Skogliga miljöer kan besitta stora ekologiska värden trots att de inte är skyddade i lag, antingen var för sig eller som en helhet för att skapa konnektivitet med andra livsmiljöer. Avsikten är att markägare genom detta program frivilligt ska kunna meddela sitt intresse för att freda specifika naturtyper i skogsmiljö som inte annars omfattas av lagstadgat skydd enligt landskapslagarna om naturvård eller skogsvård. Markägaren ska få behålla äganderätten till marken, men ändå få en ekonomisk ersättning för att för en viss tid skydda området från åtgärder som försämrar livsmiljöns naturvärden.

Det permanenta skyddet på Åland har i huvudsak skett genom inrättande av naturreservat på landskapsregeringens initiativ. Arealen naturreservat omfattar 3 482 ha land- (2,2 %) och 36 222 ha vattenområden (3,1 %). Vidare finns 598 ha Natura 2000 områden på land och 7 688 ha vattenområden som inte inrättats till naturreservat. Om dessa områden medräknas uppgår den totala arealen skyddad natur på Åland till cirka 4 080 ha land (2,57 %) och 43 910 ha (3,75 %) vatten. Andelen skyddade landområden på Åland är anmärkningsvärt låg i jämförelse med Finland (10 %) (Forststyrelsen) och Sverige (14,6 %) (Naturvårdsverket).

Ytterligare finns det i den åländska naturvårds- och skogslagstiftningen ett 20-tal särskilt skyddsvärda eller hänsynskrävande livsmiljöer, vars särart och betydelse inte får äventyras. Enligt den inventering som gjordes 2001–2003 omfattade dessa en areal av drygt 1 000 hektar, varav de trädfattiga mossarna och myrarna utgjorde ca 70 % av arealen. I denna areal ingår inte heller bland annat stränder eller träd på bergimpediment som är skyddade genom LL om skogsvård. Skogsvårdslagstiftningen omfattar dock bara begränsningar kring skogsbruksåtgärder och hindrar inte annan markanvändning.

Det finns ett behov av mer skyddad natur såväl lokalt som på nationell och europeisk nivå. I Finland finns sedan tidigare skogsbrukets miljöstöd samt bland annat Metso- och Helmiprogrammen som baserar sig på frivilliga åtaganden. EU-kommissionen lade i maj 2020 fram sin strategi för biologisk mångfald för 2030, den s.k. "Biodiversitetsstrategin" (COM(2020) 380 final). Målsättningen är att rättsligt skydda minst 30 % av EU:s landyta och 30 % av havsområdena till 2030. Av dessa arealer ska en tredjedel vara strikt skyddade. Även EU:s skogsstrategi för 2030 (COM(2021) 572 final) lyfter behovet av ett ökat skogsskydd och nämner bland annat det finska Metsoprogrammet som ett gott exempel.

I det åländska skogsprogrammet SkogsÅland2027 är en av målsättningarna att utveckla ett stödsystem för bevarande av de mest hotade livsmiljöerna inom skogar och detta stöder även målsättningarna i Utvecklings- och hållbarhetsagendan för Åland (Mål 4 och 5).

Ett stödsystem för frivilligt skydd av livsmiljöer har även länge efterfrågats från skogsnäringen och allmänheten. I Ålands budget för 2023 finns 100.000 euro anslaget för detta program.

De minimis stöd:

Ett stöd för frivilligt skydd av livsmiljöer omfattas av reglerna om statligt stöd och måste antingen notifieras eller hanteras inom ramen för exempelvis kommissionens förordning (EU) nr 1407/2013 om tillämpning av artiklarna 107 och 108 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt på stöd av mindre betydelse, den s.k. de minimis förordningen. En notifieringsprocess är tidskrävande och utgången är oklar, medan de minimisregelverket ger en större flexibilitet och en mindre administrativ börda.

Detta innebär att om ett företag beviljas ett de minimis stöd måste landskapsregeringen iaktta att det totala beloppet av alla de minimis stöd som ett företag erhållit inte överskrider 200.000 euro under en period av tre beskattningsår (innevarande och de två föregående beskattningsåren). Treårsperioden börjar det beskattningsår (kalenderår) då myndigheten för första gången har beviljat företaget stöd, dagen för utbetalningen av stödet har ingen betydelse. Eftersom definitionen av de minimis stöd är ett begrepp som rör sig i tiden, kan det bli plats i "de minimis kvoten" årligen beroende på tidpunkten för beviljandet av stödet.

Företag definieras i den Europeiska kommissionens förordning (EU) 702/2014 (bilaga 1) som "varje enhet, oberoende av juridisk form, som bedriver en ekonomisk verksamhet". Vidare stadgas att "som företag anses således sådana enheter som utövar ett hantverk eller annan verksamhet enskilt eller inom familjen, personsammanslutningar eller föreningar som bedriver en regelbunden ekonomisk verksamhet". Detta innebär att enskilda skogsägare som bedriver ekonomisk verksamhet ska betraktas som företag i detta sammanhang.

Ett de minimis stöd kan inte beviljas;

- 1) företag vars huvudsakliga område är fiske och vattenbrukssektorn,
- 2) företag verksamma inom primärproduktion av jordbruksprodukter,
- 3) företag verksamma inom sektorn för bearbetning och saluföring av jordbruksprodukter om stödbeloppet fastställs på grundval av priset på eller mängden sådana produkter som köps från primärproducenter eller släpps ut på marknaden av de berörda företagen, om en förutsättning för stödet är att det helt eller delvis överförs från primärproducenter,
- 4) stöd till exportrelaterad verksamhet riktad mot tredje länder eller medlemsstater, d.v.s. stöd som är direkt knutet till exporterande volymer, till upprättandet eller driften av ett distributionsnät eller till andra löpande utgifter som har samband med exportverksamhet,
- 5) stöd som är avhängigt av att inhemska produkter används framför importerade.

Om ett företag är verksamt inom de sektorer som avses ovan och även är verksamt inom en eller flera sektorer eller bedriver annan verksamhet som omfattas av tillämpningsområdet, kan ett de minimis stöd beviljas under förutsättning att åtskillnad mellan verksamheterna eller uppdelning av kostnaderna sker så att verksamheterna inom de sektorer som undantas från tillämpningsområdet inte omfattas av stödet.

För att kunna hantera stödet inom ramen för de minimis bör avtalsperioden normalt inte vara längre än de minimis förordningens giltighetstid för att säkerställa att det totala stödbeloppet inte överstiger stödtaket för treårsperioden. Så korta avtalsperioder är dock inte anpassade för den typ av stödåtgärder som biotopskyddet utgör. Skogsekosystem är komplexa och naturliga förändringar sker långsamt. Många arter är beroende av kontinuitet och förlust av biologisk mångfald kan inte snabbt återskapas. Ur ett naturvårdsmässigt perspektiv är långa avtalsperioder att föredra då naturvärdena i skyddade områden ökar över tid. Landskapsregeringen har efter möte med kommissionen beslutat sig för att bevilja 10-åriga fredningsavtal inom ramen för de minimis eftersom det bedöms handla om så små belopp per skogsägare att det inte finns någon risk att stödtaket för treårsperioden kommer att överskridas. Ur naturvårdssynpunkt skulle längre avtalsperioder vara att föredra, men detta är inte möjligt enligt statsstödsregelverket. Detta program utgör därför en avvägning mellan naturvård och statsstödsreglerna.

För de skogsägare som är intresserade av ett permanent skydd finns fortsättningsvis alternativet att ansöka om att inrätta området som naturreservat i enlighet med bestämmelserna om detta i 2 och 7 kapitlen Landskapslagen (1998:82) om naturvård. I detta fall kan markägaren ta kontakt direkt med miljöbyrån.

Stödmottagare: Markägare (både fysiska och juridiska personer) som äger skogsbruksmark på Åland.

Stödform: Markägaren ska ansöka och själv anmäla sitt intresse att freda avsedd livsmiljö i enlighet med de av landskapsregeringen fastställda kraven på livsmiljön samt ersättningsnivåerna. Nivån på ersättningen per hektar är inte föremål för förhandling, men områdets gränser kan diskuteras beroende på behovet ur naturvårdssynpunkt.

Ersättningen beviljas i form av stöd (bidrag) för fredning av avsedd livsmiljö för en bestämd tid.

Stödet beviljas i enlighet med bestämmelserna om stöd av mindre betydelse (de minimis stöd) som avses i den vid varje tidpunkt gällande EU förordning om tillämpningen av artiklarna 107 och 108 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt på stöd av mindre betydelse. Stödet beviljas vidare med stöd av bestämmelserna om understöd i 11 § landskapslagen (1988:50) om lån, räntestöd och understöd ur landskapets medel samt om landskapsgaranti.

Avtalstid: Fredningsavtalen är i kraft i 10 år från avtalets undertecknande. Detta gäller även om området helt eller delvis överlåts till en ny ägare.

Livsmiljöer:

Följande livsmiljöer samt dess närmiljö, förutom till de delar som redan är skyddade genom landskapslagen (1998:83) om skogsvård eller genom landskapslagen (1998:82) om naturvård, omfattas av detta program:

- Sanka skogsområden (trädbevuxna myrar, trädbevuxna kärr, sumpskogar etc.)
- Gamla skogar i ett sent successionsskede (barr- och lövnaturskog)
- Lundar
- Blandskogar med hög artrikedom
- Områden i skyddade biotopers och arters närhet som behövs för den ekologiska konnektiviteten eller för att bibehålla ett områdes särdrag (områden kring lagskyddade objekt för att bibehålla ett områdes särdrag, områden mellan befintliga skyddade biotoper)

Närmare beskrivning av dessa livsmiljöer finns i [bilaga 1](#).

Arealkrav:

Området bör omfatta minst 0,5 hektar.

Övriga villkor:

Ett avtal om tidsbundet skydd, så kallat fredningsavtal upprättas mellan landskapsregeringen och markägaren. Ett exempel på avtal bifogas, [bilaga 2](#).

Området ska lämnas orört under den tid som avtalet är i kraft. I vissa fall kan dock skötselåtgärder tillåtas som inte på ett negativt sätt påverkar områdets skyddsvärde. Sådana åtgärder ska på förhand godkännas av landskapsregeringen. Betesdjur kan i undantagsfall tillåtas om det gynnar biotopens naturvärde, vilket i så fall avtalas skilt i fredningsavtalet.

Landskapsregeringen har rätt att märka ut skyddsområdets gränser i fält samt att kontinuerligt besöka området och granska att det villkor i ingånget avtal följs.

Jakt är normalt tillåten i skyddsområdet, dock får inte anordningar som exempelvis skjuttorn eller rastplatser uppföras.

Sökanden får inte under avtalstiden beviljas annan typ av offentligt stöd för samma område (exempelvis betesstöd).

Landskapsregeringen meddelar Lantmäteriverket om inskrivning i lagfarts- och inteckningsregistret till säkerhet för skyddsavtalets varaktighet i det fall att fastigheten säljs.

Prioriteringar:

Det årliga budgetanslaget utgör gränsen för hur mycket stöd som kan beviljas. Eftersom tillgången till budgetmedel är begränsad kommer landskapsregeringen att göra prioriteringar bland de ansökningar om stöd som inlämnas. Landskapsregeringen förbehåller sig rätten att bevilja eller avslå ansökningar utefter sin bedömning. Vid

urvalet avser landskapsregeringen att prioritera områden med följande egenskaper (ej rangordnade):

- Områden som ligger i nära anslutning till befintliga skyddade områden (exempelvis naturreservat, lagskyddade biotoper eller områden som fredats inom ramen för detta program)
- Områden där det i närområdet bedrivs ett aktivt skogsbruk eller annan verksamhet och det kan anses föreligga ett högre behov av skydd för att behålla kontinuitet och motverka fragmentering
- Områden med hög biodiversitet
- Områden med betydande inverkan på vattenmiljön

I det fall att tillgängliga budgetmedel inte räcker till kommer kvarvarande ansökningar att avslås och sökande kan inkomma med ny ansökan om nya budgetanslag beviljats av Ålands lagting.

Stödnivå:

Stödet för 10-årsperioden beräknas genom att multiplicera skyddsområdets areal med virkesförrådet (m^3/ha) och med senast bestämda medelrotpris för landskapet Åland delat med tre.

Naturresursinstitutet Luke beräknar årligen det aritmetiska medeltalet för medelrotpriset per kubikmeter virke i landskapet Åland under de tre närmast föregående åren.

Virkesförrådet per hektar bestäms utgående från den digitala skogsdata som framställts genom fjärranalys och som landskapsregeringen tillhandahåller.

Exempel:

Ett skogsområde på 1,8 hektar har ett virkesförråd på $220 m^3/ha$. Medelrotpriset är för närvarande $16,33 €/m^3$.

Stödet för 10-års perioden blir: $(1,8 ha \times 220 m^3/ha \times 16,33 €/m^3) / 3 = 2\ 155,56 €$

Vilket motsvarar $119,75 €/ha/år$.

Minsta belopp för att avtal ska ingås är 500 euro för hela 10-års perioden.

Ansökan om stöd: Ansökan om stöd görs hos landskapsregeringen på en av landskapsregeringen fastställd blankett, [bilaga 3](#).

Av ansökan ska framgå:

- 1) Sökandes (*markägarens/markägarnas*) namn, adress, kontaktuppgifter, FO-nummer eller om sådant saknas personsignum och kontouppgifter,
- 2) fastighetens fullständiga fastighetsbeteckning
- 3) vilken typ av livsmiljö man önskar skydda samt en redogörelse över specifika skyddsvärden på området,
- 4) skyddsområdets areal,
- 5) platsen för skyddsområdet utmärkt på en grundkarta,

- 6) en försäkran om att sökanden inte erhållit annat offentligt stöd för samma område samt
- 7) Om sökande är ett företag ska företaget redogöra för de stöd av mindre betydelse som företaget erhållit under de två föregående beskattningsåren och det innevarande beskattningsåret. Om det behövs för prövning av ansökan kan landskapsregeringen begära att en ansökan kompletteras med uppgifter eller utredningar utöver det som anges ovan.

Ansökningstid: Ansökan om stöd ska göras årligen senast den 31 oktober.

Utbetalning av stöd: Stöd utbetalas som ett engångsbelopp för hela avtalsperioden senast 30 dagar efter att fredningsavtal tecknats.

Uppsägande av avtal: Landskapsregeringen kan besluta att avtalet ska sägas upp och att utbetalt stöd delvis ska återbetalas i det fall att området inrättas till naturreservat under avtalsperioden. Landskapsregeringen kan vidare besluta att avtalet ska sägas upp i situationer som nämns i punkten om återkrav nedan.

Återkrav: Landskapsregeringen kan i enlighet med 17 § landskapslagen (1988:50) om lån, räntestöd och understöd ur landskapets medel samt om landskapsgaranti, besluta att ett stöd helt eller delvis omedelbart ska återbetalas

- 1) om stödet används för annat än avsett ändamål eller om felaktiga uppgifter lämnats eller omständigheter som inverkat på beslutet om beviljande av stöd hemlighållits,
- 2) om stöd villkoren i övrigt inte har iakttagits, samt
- 3) om förutsättningarna för beviljande av stödet väsentligt har förändrats.

Landskapsregeringen kan besluta att ränta ska erläggas på det stödbelopp som ska återbetalas samt fastställa den tidpunkt från vilken ränta utgår.

Varaktighet: Detta program träder i kraft i omedelbart den 29.8.2023 då beslut fattats i ärendet ÅLR 2023/3078.

Tillsyn: Landskapsregeringen utövar tillsyn av detta program.

Besvär: Besvär över lagligheten av landskapsregeringens beslut får i enlighet med 25 § självstyrelselagen (1991:71) för Åland anföras hos högsta förvaltningsdomstolen.

Rättsgrund: Självstyrelselag (1991:71) för Åland
Landskapslag (1988:50) om lån, räntestöd och understöd ur landskapets medel samt om landskapsgaranti
Kommissionens förordning (EU) nr 1407/2013 av den 18 december 2013 om tillämpningen av artiklarna 107 och 108 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt på stöd av mindre betydelse
Landskapslag (1998:82) och landskapsförordning (1998:113) om naturvård
Landskapslag (1998:83) och landskapsförordning (1998:86) om skogsvård

Ålands budget för år 2023

Källor:

Naturvårdsverket: <https://www.naturvardsverket.se/amnesomraden/skyddad-natur/skyddad-natur-i-siffror/>

Forststyrelsen: <https://www.metsa.fi/sv/jord-och-vatten/skyddsomraden/areal-av-skyddsomraden/>